

РІШЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ ПРО ПРИСУДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Спеціалізована вчена рада ДФ 35.051.136 Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів, ухвалила рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія на підставі прилюдного захисту дисертації «Історична пам'ять у польському романі кінця XX – початку XXI століть» 5 січня 2024 року.

Євчук Уляна Юріївна, 05.01.1994 року народження, громадянка України, освіта повна вища. У 2015 році закінчила Львівський національний університет імені Івана Франка, здобула освітній ступінь магістра за спеціальністю «Мова і література» та отримала професійну кваліфікацію «Магістр філології. Викладач польської мови та літератури. Викладач української мови та літератури. Перекладач».

З 09. 2017 р. по 09. 2021 р. навчалася в аспірантурі на кафедрі польської філології Львівського національного університету імені Івана Франка, форма навчання очна (денна).

Працює асистентом кафедри польської філології Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів, з 03.2017 р. до цього часу.

Дисертацію виконано на кафедрі польської філології Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів.

Науковий керівник: Сливинський Остап Тарасович, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри польської філології Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів.

Здобувачка має 7 наукових публікацій за темою дисертації, з них 1 стаття у періодичному науковому виданні іншої держави, 4 статті у наукових фахових виданнях України:

1. Євчук У. Постпам'ять і її вплив на формування ідентичності у романі Ігнація Карповича "Сонька". *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного ун-ту. Сер. Філологія*. 2020. № 44. С. 17–21.
DOI: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2020.44.4>
2. Євчук У. Історична пам'ять мешканців "віднайдених земель" у романі Йоанни Батор "Піщана гора". *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Т. 2, № 35. С. 141–147.
DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-2-23>
3. Yevchuk U. Reinterpretacja pamięci traumatycznej Holocaustu w literaturze (na podstawie pracy Moniki Sznajderman "Fałszerze pieprzu. Historia rodzinna". *Respectus Philologicus*. 2021. Nr 40 (45). S. 170–180. (Scopus)
DOI: <http://dx.doi.org/10.15388/RESPECTUS.2021.40.45.102>

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

1. Татаренко Алла Леонідівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри слов'янської філології імені професора Іларіона Свенціцького Львівського національного університету імені Івана Франка МОН України, без зауважень.

2. Брацка Марія Валентинівна, доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри полоністики Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка МОН України, надала позитивний відгук із зауваженнями:

1. Основне зауваження стосується невиразно розставлених акцентів в аналізі сучасної польської романістики, присвяченої проблемам пам'яті і постпам'яті та відповідно подібно нечітко сформульованих, неконкретизованих назв підрозділів. Немає потреби наголошувати, що третій розділ – найцікавіший і найвартісніший у роботі, адже саме він присвячений безпосередньо аналізу та інтерпретації окремих текстів, основою яких є проблема пам'яті. Назва розділу – «Способи літературної репрезентації історичної пам'яті...» – налаштовує опонента і втаємниченого читача на відповідну подачу матеріалу, в якому на перший план мають бути висунуті саме способи (форми, моделі...) літературної репрезентації пам'яті. Натомість у назві кожного підрозділу читаємо загальні формулювання, в яких постійно повторюється словосполучення «історична пам'ять», чи то як «ресурс конструювання ідентичності», чи то в німецькій перспективі, чи то в її травматичному вимірі... Таким чином пам'ять тематизується, тобто зводиться переважно до тематики, проте у самій роботі бачимо, що не лише. Авторка пише про способи (а також засоби) літературної репрезентації історичної пам'яті, проте чомусь вони губляться в загальному масиві аналізу. Тож, наприклад, вивчаючи роман «Сонька» Ігнація Карповича, варто говорити про спогад і сповідь як форми репрезентації пам'яті, а сповідь (Соньки) ще і як форму реконструкції самоідентичності співрозмовника Соньки. Приміром, пишучи про «художнє відображення історичної пам'яті переселенців на повернені землі», варто було говорити про те, як саме вони пам'ятають свій досвід переселення, викорінення: старше покоління – в реальності переживаючи страх невідомого, не свого, чужого, середнє покоління – у відсутності пам'яті про рідний дім, землю (за відсутності цих об'єктів), а молодше покоління – у постійній тіні постпам'яті, тих прогалин, які важко заповнити протягом всього життя й які вимагають пропрацювання. Тобто тут варто було наголосити на досвіді переміщення як основі пам'яті. Ще один надто узагальнений приклад становить назва «гендерна нарація історичної пам'яті у “Красуні доктора Йозефа” Зити Рудзької». Саме поняття «гендерна» вихолощене, означає все і нічого. Тим паче «гендерна нарація»... У згаданому романі пам'ять головної героїні «прив'язана» до її тілесності: вона пам'ятає насамперед своє тіло – красиве і понівечене, добровільно віддане в руки коханця і ката. Тілесність тут стає кодом пам'яті. У ситуації травматичної пам'яті Голокосту, гадаємо, можна говорити про травматичний досвід як джерело пам'яті; можна писати про проблему єврейської ідентичності як форму

пам'яті, або навіть польську ксенофобію як модель історичної пам'яті (у таких формулюваннях, звичайно, треба бути обережним, адже вони можуть бути однобічними або суто авторськими, що також треба зазначати). Ще раз варто наголосити, що всі ці міркування присутні у тексті окремих підрозділів, йдеться про чітке акцентування способів літературної репрезентації історичної пам'яті.

2. Твердження Авторки дослідження про те, що «на сьогодні у Польщі ще не склалась традиція постколоніальної критики» (с. 38), некоректне. Не зовсім зрозуміло, чому вона робить цей висновок на підставі праці Владислава Панаса 1996 року. Особливо, що під кінець першої декади XXI століття відбулося серйозне переосмислення підходів до вивчення літературної спадщини Кресів або інакше – польсько-українського пограниччя. А у другій декаді XXI ст. майже рівночасно велися постколоніальні дослідження в Університеті імені Адама Міцкевича в Познані (проф. Богуслав Бакула: *Dyskurs postkolonialny we współczesnej literaturze i kulturze Europy Środkowo- Wschodniej. Polska, Ukraina, Węgry, Słowacja*, pod red. B. Bakuły, D. Dabert, E. Kledzik, R. Kupidury, K. Piotrowiak-Junkierta. Poznań, 2015) та Варшавському університеті (проф. Міхал Кузяк: *Romantyzm środkowoeuropejski w kontekście postkolonialnym (I)*, pod red. M. Kuziaka i B. Nawrockiego. Warszawa: Wydawnictwo IBL, 2016; *Romantyzm środkowoeuropejski w kontekście postkolonialnym (II)*, pod red. M. Kuziaka, B. Maciejewskiego. Kraków: Universitas, 2016.), при чому за допомогою постколоніального інструментарію вивчалася не лише творчість помежівних митців, а й польська та інші слов'янські літератури від XIX століття до сучасності. Монографія Даріуша Скурчевського влучно підсумувала стан постколоніальних студій у Польщі (Skórczewski D. *Teoria – literatura – dyskurs. Pejzaż postkolonialny*. Lublin, 2013). У цьому контексті варто також згадати дослідження Ганни Госк на тему постзалежності (Gosk H. *Opowieści «skolonizowanego / kolonizatora»*. W kręgu studiów postzależnościowych nad literaturą polską w XX i XXI wieku. Kraków: Universitas, 2010; *(P)o zaborach, (p)o wojnie, (p)o PRL. Polski dyskurs postzależnościowy dawniej i dziś*, pod red. H. Gosk, E. Kraskowskiej. Kraków: Universitas, 2013). Звісно, згадані вектори студій не становлять предмет цього дослідження, проте, можливо, Авторка залучить результати постколоніальних досліджень у своїй подальшій роботі.

3. Шкода, що у списку використаних джерел бракує деяких засадничих для «memory studies», «war studies», «trauma studies», «gender studies» тощо праць польських дослідників: Славомира Бурили, Марека Залеського, Божени Карвовської, Дороти Кравчинської, Яцека Леоцяка, Войцеха Сьмеї та ін. Рекомендую звернути увагу на кілька монографій та збірників, тематика яких корелює з тематикою цього дослідження:

- ✓ Buryła S. *Rozrachunki z wojną*. Warszawa: Wydawnictwo IBL, 2017.
- ✓ Buryła S. *Tematy (nie)opisane*. Kraków: Universitas, 2013.
- ✓ Buryła S. *Wojna i okolice*. Warszawa: Wydawnictwo IBL, 2018.
- ✓ Buryła S. *Wokół Zagłady. Szkice o literaturze Holokaustu*. Kraków: Universitas, 2016.
- ✓ Karwowska B. *Ciało. Seksualność. Obozy zagłady*. Kraków: Universitas, 2009. Karwowska B. *Druga płeć na wygnaniu. Doświadczenie migracyjne w*

opowieści powojennych pisarek polskich. Kraków: Universitas, 2013.

✓ Literatura polska wobec Zagłady, pod red. A. Brodzkiej-Wald, D. Krawczyńskiej i J. Leociaka. Warszawa: Żydowski Instytut Historyczny, 2000.

✓ Literatura polska wobec Zagłady (1939-1968), pod red. S. Buryły, D. Krawczyńskiej, J. Leociaka. Warszawa: Wydawnictwo IBL, 2012.

✓ Narracje migracyjne w literaturze polskiej XX i XXI wieku, pod red. H. Gosk. Kraków: Universitas, 2012.

✓ Śmieja W. Hegemonia i trauma. Literatura wobec dominujących fikcji męskości. Warszawa: Wydawnictwo IBL, 2016.

✓ Trauma, pamięć, wyobraźnia, pod red. Z. Podniesińskiej, J. Wróbla. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2011.

✓ Wojna i postpamięć, pod red. Z. Majchrowskiego i W. Owczarskiego. Gdańsk: Wydawnictwo UG, 2011.

✓ Zaleski M. Formy pamięci. Gdańsk: słowo / obraz terytoria, 2004.

3. Пухонська Оксана Ярославівна, доктор філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови і літератури «Національного університету «Острозька академія» МОН України, надала позитивний відгук із зауваженнями:

1. У темі дисертації авторка зазначає період досліджуваних текстів як «кінець XX – початок XXI століття». Натомість у тексті дисертації маємо аналіз творів, написаних після 2005 року. Такий підхід вимагає конкретизації й обумовленості – як хронологічних меж студії, так і особливостей добору текстів.

2. Певні застереження викликає обмеженість тем, пов'язаних із історичною пам'яттю в польській літературі. Авторка зосереджує увагу на літературній інтерпретації тем пограниччя і Голокосту. Остання, як відомо, логічно не може бути фундаментальним виразником польської історичної пам'яті, лише її складником. Натомість такі актуальні теми, як травматична пам'ять Варшавського повстання 1944 року, тоталітарний досвід ПНР (PRL), воєнного стану, Солідарності, які, власне є визначальними в утвердженні польської ідентичності як після 1989 року, так і сьогодні, практично не порушені. У хронологічні межі дослідження цілком вписалися б трилогія «Століття Вінних» (Stulecie Winnych, 2014-215) Албени Грабовської чи «Дорога. Повернення додому» (Droga. Powrót do domu, 2015) Катажини Дроги, у яких можемо відчитати комплексний підхід до літературної інтерпретації польської історичної пам'яті минулого століття.

3. Бракує логічного взаємозв'язку між окремими аспектами теоретичного розділу, де дослідниця комплексно представляє наукову рецепцію історичної пам'яті, і практичним втілення теоретичних засад у процесі аналізу художніх текстів. До прикладу, вдало вкомпонована в хронологічний зріз концепція історичної пам'яті Поля Рикера під час аналізу текстів авторкою не згадується. У цьому ж контексті, досліджуючи специфіку пам'яттєвої нарації у текстах Ігнація Карповіча, Жанни Слоньовської, Бригіди Хельбіг, варто було би застосувати згадану в першому розділі концепцію місця пам'яті П'єра Нора, адже локуси, де розігруються сюжети досліджуваних романів, відіграють знакову роль у декодуванні історичної пам'яті, закладеної в них.

4. Практично всі аналізовані тексти авторка дисертації розглядає з погляду ідентичності (індивідуальної, колективної, етнічної, національної), що логічно і важливо. Однак у цьому випадку варто було би підкреслити, що проблеми з ідентичністю сучасних персонажів викликані відсутністю послідовної пам'яті минулого, яка, своєю чергою, була витіснена – чи то через очевидні об'єктивно-історичні, чи то через невідомі індивідуальні причини. Зрештою, це є чи не найбільшою мотивацією до формування дискурсу історичної пам'яті в сучасній польській літературі. Застосування в художній літературі комеморативних практик, що полягають не лише у пригадуванні минулого, а й у “лікуванні” його замовчених та витіснених травм, – дуже важлива тема сучасної гуманітаристики, до того ж, надзвичайно актуальна для сучасного українського суспільства.

5. Зміст дослідження могли б збагатити праці польських учених, безпосередньо присвячені проблемам пам'яті в літературі, таких як Ганна Госк¹, Рома Сендика², Барбара Шацька³, Александра Убертовська⁴. Теоретичні дослідження пам'яті з історичної, суспільної, гендерної, літературознавчої перспектив розширили би також студії сучасних українських учених, серед яких монографія Алли Киридон⁵, окремі праці Гелінади Грінченко, Віталія Огієнка, Ярослава Поліщука, Ірини Захарчук. Тему східного пограниччя (кресів) варто було б також доповнити, опираючись на сучасні ґрунтовні дослідження, як, наприклад, колективна праця «Kresy – dekonstrukcja» (2007, 2008), видана в Університеті імені Адама Міцкевича в Познані, двотомна праця «Pogranicza, Kresy, Wschód a idee Europy» (2013), опублікована в Білостоцькому університеті. Важливі аспекти проблеми східного пограниччя містять праці Яцека Кольбушевського, Ярослава Лавського, Лешека Шаруги, Анни Яніцької, жодна з яких не згадана у дисертації.

6. Варто би також уникати некоректно вжитих формулювань, як-от «німецький фашист» (с.19), коли йдеться про нациста. Окремі судження в роботі не обґрунтовано або ж вони потребують коментаря. Наприклад, на с. 96 читаємо: «У творах соцреалізму відношення (треба – ставлення – О. П.) місцевого населення до німців-окупантів завжди вкрай негативне. Ігнацій Карпович показує, що на рівні індивідуального сприйняття ненависті могло і не бути». Проте про соцреалізм не йшлося раніше й непросто зрозуміти, що саме авторка має на увазі.

4. Галета Олена Ігорівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства Львівського національного університету ім. Івана Франка МОН України, надала позитивну рецензію із зауваженнями:

¹ Gosk H. *Zamiast końca historii. Rozumienie oraz reprezentacja procesu historycznego w polskiej prozie XX i XXI wieku podejmującej tematy współczesne*. Warszawa, 2005. 236 s.

² *Od pamięci biodziedzicznej do postpamięci / pod redakcją Terezy Szostek, Romy Sendyki i Ryszarda Nycza*. Warszawa : Instytut Badań Literackich PAN, 2013. 366 s.

³ Szacka B. *Czas przeszły – pamięć – mit*. Warszawa : Scholar, 2006. 238 s.

⁴ Ubertowska A. *Swiadcetwo – trauma – głos. Literackie reprezentacje Holokaustu*. Kraków : Uniwersitas, 2007. 364 s.

⁵ Киридон А. *Гетеротопії пам'яті: Теоретико-методологічні проблеми студій пам'яті*. Київ : Ніка-Центр, 2016. 320 с.

1. У визначенні «предмета дослідження» варто було би вказати не лише відображення, а й конструювання історичної пам'яті в польському романі. Хотілося б у переліку методів бачити напрацювання якщо не XXI-го, то принаймні XX століття. Апеляція насамперед до культурно-історичного, біографічного та психологічного методу не окреслює кола питань, які піднімаються у самій дисертації. Зокрема, сучасні теорії травми враховують щонайменше напрацювання психоаналізу, та й самі по собі претендують на формування способу роботи з текстами. Однак після прочитання цього, безперечно, важливого і плідного дослідження підставовим залишається питання про визначення й розмежування колективної, історичної, культурної пам'яті. На основі першого розділу виникає враження, що перша частина 1.1.1. «Засадничі концепції історичної пам'яті» написана як розгорнута ілюстрація до класифікації Жоржа Мінка, яку авторка наводить на початку цієї частини. Крім того, трапляються й окремі непослідовності: частина 1.1.2. «Особливості дискурсу історичної пам'яті на рубежі тисячоліть» починається зі звертання до монографії Лариси Нагорної, і лише потім – до праць Франкліна Рудольфа Анкерсмита та П'єра Нора. Навряд чи такий порядок виправданий, адже Анкерсміт упроваджує новий спосіб міркування про історичну пам'ять (не кажучи вже про Нора), тоді як українська дослідниця радше вдається до узагальнення. У контексті розмови про теорії травми дивує відсутність у дисертації згадок про роботи Пола Коннертона, а також Пйотра Штомпки і Джефрі Александера. Зокрема, варто було згадати збірник 2004 року: *Cultural Trauma and Collective Identity*, ed. Jeffrey Alexander, Ronald Eyerman, Bernhard Giesen, Neil Smelser, and Piotr Sztompka. Berkeley: University of California Press. Доречно було б також згадати про праці Джорджо Агамбена, коли йдеться про особливості посттравматичної ситуації, – одночасну неможливість свідчити про травму й обов'язок такого свідчення.

2. Попри те, що, як уже йшлося, авторка розглядає у дисертації чималу кількість творів, дивує відсутність будь-яких згадок про романи Ольги Токарчук, які мають безпосередній стосунок до проблем історичної пам'яті. Важко переоцінити вплив нобелівської лауреатки не тільки на польську, а й на інші літератури, які постали перед подібними викликами. Звісно, про Ольгу Токарчук написано чимало, тож цілком виправним може бути авторське рішення сфокусувати увагу на інших, менш znаних, однак промовистих романах у сучасній польській літературі, однак варто було би бодай узагальнити спостереження інших дослідників. Наразі ж маємо до справи з «промовистим мовчанням», яка не дозволяє сформувати вичерпного уявлення про польський літературний ландшафт кінця XX – початку XXI століть.

3. Після прочитання роботи постає ще кілька питань – не зауважень, а засновків для подальшого зацікавленого обговорення. Зокрема, характеризуючи сучасну польську літературу, Уляна Євчук використовує поняття постмодернізму. Отож, чи доречно визначати всю польську літературу після 1989 року як постмодерністську? Якщо окремі автори і твори, зокрема, з тих, які авторка аналізує у дисертаційному тексті, не підлягають такому окресленню, то як найдоречніше визначати їх зі стилістичної перспективи? Друге питання: чи вплинули на способи художнього мислення теоретичні праці на тему історичної та культурної пам'яті, колективної травми та її подолання? Адже, як відомо, численні подібні дослідження – як оригінальні, так і

перекладні – з'являлися не раз до появи літературних творів на схожу тематику. І, нарешті, третє питання, пов'язане з попереднім: чи є підстави вести мову про вплив на польську літературу художніх перекладів, і якщо так, то які твори варто визнати найбільш знаковими?

4. У роботі є окремі огріхи викладу, зокрема, це стосується надмірної тезовості у теоретичній частині й подекуди у висновках до розділів. Це перешкоджає плавності та послідовності тексту й ускладнює розуміння авторської позиції. У деяких структурних частинах тексту бракує підсумкових суджень, вони можуть закінчуватися цитатою з праці іншого автора. Трапляється непритаманне українській мові використання орудного відмінка для позначення авторства – наприклад, одразу на с. 2: «Представлено основні концепції історичної пам'яті та її ролі у житті суспільств, запропоновані Морісом Альббаксом, Аляйдою Ассман, П'єром Нора, Полем Рікером, Франкліном Анкерсмітом та ін.». Окремі цитати у тексті подані польською мовою, тоді як доречніше було би наводити їх в українському перекладі (з відповідною позначкою). Варто було би уважніше переглянути список літератури, у якому не завжди послідовно дотримуються бібліографічні принципи: більшість авторів вказані за прізвищем та ініціалом, але іноді подано повні імена; що більше, іноді імена вказані перед прізвищем (напр., Жанна Слоньовська, Леся Івасюк, Марианна Хирш). В окремих бібліографічних позиціях прізвища немотивовано подано у перекладі: так, російськомовний переклад Рікера подано за україномовним написанням його прізвища.

5. Федорів Уляна Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства Львівського національного університету імені Івана Франка МОН України, надала позитивну рецензію із зауваженнями:

1. Хотілося б зрозуміти, чи в сучасному польському романі історична пам'ять та постпам'ять функціонують виключно як ресурс формування ідентичності, чи також можуть мати деконструктивний вплив? У цьому контексті зацікавило також питання генераційного підходу та поняття «генераційної травми», що передається від одного покоління іншому та чекає на визнання та ословлення. Адже свідчення очевидців, які пережили травматичну подію, є одним із засадничих компонентів пам'яті поколінь. Це пов'язано з тим, що отриманий травматичний досвід певним чином деформує самоусвідомлення людини та власну ідентичність і безпосередньо впливає не лише на уявлення про минуле, а й видозмінює проєкцію пам'яті та її вплив на майбутнє. Чи можна вважати, що такий підхід є обов'язковим та універсальним для сучасного польського роману, де актуалізується проблема історичної пам'яті?

Загальна оцінка роботи і висновок.

Дисертація **Євчук Уляни Юріївни** на тему «Історична пам'ять у польському романі кінця ХХ – початку ХХІ століть» є самостійною та ґрунтовною науковою працею, що виконана з дотриманням вимог академічної доброчесності. Дисертаційна робота присвячена літературознавчому дослідженню репрезентації теми історичної пам'яті у романах сучасних письменників Польщі. Проведений аналіз романів

дозволив виявити нові підходи до висвітлення історичної пам'яті: перенесення акцентів з колективної на індивідуальну пам'ять, дослідження ролі постпам'яті у подоланні травматичного досвіду, тематизація жертв Голокосту, пам'ять антисемітизму частини польського суспільства, трансформація образу ворога в індивідуальному сприйнятті. Встановлено роль історичної пам'яті як ресурсу конструювання складної ідентичності. Охарактеризовано художні засоби реалізації нового історичного дискурсу у польській прозі. Досліджено проблему історичної пам'яті жителів прикордоння та переселенців на *повернуті землі*.

Дисертаційна робота Євчук У.Ю. «**Історична пам'ять у польському романі кінця ХХ – початку ХХІ століть**» за змістом, рівнем наукової новизни, практичним значенням та характером висновків відповідає галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальності 035 Філологія та сучасним вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертацій», а також затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор – **Євчук Уляна Юріївна** – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 (п'ять) членів ради,

«Проти» – немає членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада ДФ 35.051.136 Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів, присуджує **Євчук Уляні Юріївні** ступінь доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Голова спеціалізованої
вченої ради
ДФ 35.051.136

проф. Алла ТАТАРЕНКО

